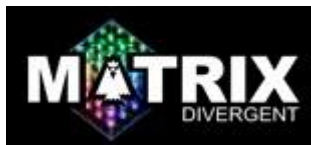

Павло Гай-Нижник

Як і чому в Західній області УНР було запроваджено військовий стан

Опубліковано: *Гай-Нижник П.* Як і чому в Західній області УНР було запроваджено військовий стан // Matrix Divergent. – 2019. – 2 травня [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://matrix-info.com/2019/05/02/yak-i-chomu-v-zahidnij-oblasti-unr-bulo-zaprovadzhenovijskovyj-stan/>

20 квітня 1919 р. наказом Державного секретарства військових справ на теренах Західної області УНР (ЗО УНР) було запроваджено військовий стан.

Спонукою до такого рішення став упадок прориву Галицької Армії під Судовою Вишнею, коли, як відповідним рапортом повідомляли Раді державних секретарів командувач ГА отаман М.Омелянович-Павленко та начальник штабу ГА полковник В.Курманович, армія перебувала «в стані цілковитої пасивності супроти ворога, а її сила опору упадає із дня на день». За два дні до введення військового стану поляки розпочали новий наступ під Львовом й примусили підрозділи ГА залишити старі укріплені позиції і відступити на другу лінію оборони. Становище ускладнювалося й тим, що в розпорядженні командування ГА бракувало резервів, а на фронті ширилася хвиля деморалізації. Фронт же з більшовиками й взагалі розвалювався. Одні з найкращих частин ГА – коломийські курені – навіть заявили, що вони не підуть в бій проти більшовиків. Відтак війна на два фронти видавалася практично неможливою й загрожувала катастрофою. Мобілізація початку березня надала армії підкріплення людьми лише у 1 тис. 484 особи, тоді як з дієвих лав вибуло до 3 тис. вояків, не враховуючи до того ж велику чисельність дезертирів, пропалих без вісти та інших фізичних втрат. Натомість поляки готували новий потужний наступ (Ю.Пілсудським сформовано ще один – Волинський фронт), підтягнуто було свіжі резерви та забезпечено військо матеріально, в тому числі й новими шоломами та газовими масками. Становище було настільки відчайним, що М.Омелянович-Павленко та В.Курманович навіть просили в уряду задовольнити їхню відставку.

Відтак, внаслідок ускладнення на фронті, усім без винятку старшинам і козакам Галицької Армії, які на той час перебували у відпустці, було

наказано перервати перепочинок й прибути на місця дислокації своїх збройних підрозділів.

Скасовувалися усі концерти, забави, вистави, танці та кінодемонстрації. Усі публічні локації (без винятку), в тому числі й старшинські харчівні, мали бути зачиненими о 20-й годині вечора. Усі наддніпрянські українці, що не перебували на державній чи військовій службі на теренах Західної області УНР, повинні були опісля відповідного наказу головного отамана С.Петлюри негайно від'їхати до Наддніпрянщини й зареєструватися у Здолбунові (військовики) та у Рівному (цивільні). У разі невиконання цього наказу, таким особам загрожувалося силою доставити до вищевказаних місць. До найактивнішої агітації щодо сенсу і змісту зазначеного наказу належало також закликати усю українську інтелігенцію, а передовсім духовенство, а Окружні військові команди мали подбати «під особистою відвічальністю о як найдокладніше виконане сих приказів».

У відповідному розпорядженні з цього приводу зазначалося: «Переживаємо тепер рішачий момент від якого залежить ціла будучність укр[аїнського] народу».

Наказ про запровадження військового часу було видано у порозумінні з Начальною командою Галицької Армії та Державним секретарством внутрішніх справ ЗО УНР. Після оголошення його змісту Окружними командами у своїх округах спеціальними (осібними) посланцями, у населених пунктах розвішувалися відповідні плакати, а також через підлеглі місцеві команди і станції жандармерії. Окружні військові команди викликали на особисту довірочну розмову старшин з дорученням їм розпочати найінтенсивнішу діяльність щодо «заохочування та піддержування духа серед мужви». Такі старшини мали також постійно перебувати серед людності й тих, «які будуть брати участь в гучних забавах належить потягнути до строгої відвічальности».

До середини травня на фронті ЗО УНР з Польщею тривало відносно затишшя. Польща використала його, аби перекинути з Франції 60-тисячну польську армію ген. Ю.Галлера на Галицький фронт, розгромити ГА й опанувати Галичиною та Волиню. Невдовзі, 14 травня, польським військом було завдано масштабних ударів по фронті від

Сокаля і Бродів, на Луцьк, до Коломиї й розпочався потужний польський наступ, який вже за два дні закінчився проривом фронту Волинської групи армій УНР, внаслідок чого ворог зайшов у запілля Дієвої армії УНР та Галицької армії, сильного удару було завдано обороні 3-го корпусу (16 травня командири змушені були здатися у польський полон за наказом ген. О.Осецького; лише у Луцьку в полон здалися близько тисячі солдатів і понад 100 офіцерів армії УНР). Було прорвано фронт й повністю розбито Перший корпус ГА від Львова і Рави-Руської на Жовкву і Сокаль. У полоні опинилися генерали О.Осецький, І.Мартинюк, П.Єрошевич, штаби Холмської групи і Сірого корпусу. Залишки розгромленого фронту прагнули прорватися до Тернополя, де перебували інші частини ГА. 16 травня поляками було взято Луцьк й знищено український Північний фронт. Уряд УНР і Директорія змушені були спішно евакуюватися з Радивилова до Красного, а потім до Золочева й Тернополя (на терени ЗО УНР). Як наслідок, вже 18 травня 1919 р. до командування польської армії було відправлено військову місію УНР, очолювану підп.Левчуком з пропозицією про припинення бойових дій та укладання перемир'я.

